

Anvisningar för insamling av fynd.

Fyndmaterialet i Alvastra påbyggnad fränsett trä- och stenkonstruktioner indelas i tre huvudkategorier:

- A. Artefakter
- E. Ekofakter
- M. Människoben

Kategorierna A och E samlas in efter följande principer:

1. Numrerade fynd med exakt lägesbestämning i X-, Y- och Z-led.

Exempel på A-fynd: flint- och stenyxor (eller delar därav), flintskrapor, tvär- och spånpilar, knackstenar, svavelkisbollar, bärnstenspärlor, mejslar och spetsar av ben, krukskärvor, träföremål. Alltså, överhuvudtaget hela och fragmentariska vapen, smycken och redskap. Alla slipade eller retusche-
rade fragment är A-fynd.

Exempel på E-fynd: äpplen (eller delar därav), sädeskorn och andra fröer/frukter, hasselnötsskal, fnöskesvampar, kolbitar, djurben, fiskfjäll. Hit räknas även subfossila insekter. För sädeskorn, hasselnötsskal och kolbitar gäller att de ofta förekommer i koncentrationer; begränsningarna ritas in på plan eller sektion.

Koordinatangivningen skall avse centrum av fyndets övre yta och anges i meter med två decimaler. För föremål större än 10 cm anges två punkter, nämligen längdaxelns ändpunkter. Bästa precision i Z-led (höjd över havet) erhålles genom aquameter-avvägning utgående från en fixpunkt i anslutning till den grävda rutan.

A-fynd av oorganisk material rengörs försiktigt innan de inpackas (var extra försiktig med krukskärvor och svavelkis). E-fynd skall inte rengöras; tillse dock att inte onödigt mycket jord kommer med vid inpackningen.

Fynden numreras löpande i varje m²-ruta oavsett fyndskikt. De stoppas i minigrip-påse tillsammans med ifylld fyndlapp. Om fyndet är mycket fuktigt används dymo-remsa i stället för fyndlapp. Påsen (tre storlekar finns) skall vara försedd med följande information och disposition (exempel):

Ög. Alvastra 78-07-04

X 226.24	Z 98.63 (ev. kontext)
----------	-----------------------

Y 411.48	④ svavelkis
----------	-------------

N.N. (utgrävarens namn)

Denna information skall omedelbart skrivas in i fyndloggaren för schaktet.

Observera! Alla bearbetade ben (A-fynd) skall rengöras och stoppas i en nät-påse tillsammans med en dymo-remsa på vilken instämplats information som ovan. Påsen knyts och läggs i PG 1000-lådan (polyglykol) för ben. Träartefakter behandlas på samma sätt och läggs i PG 1000-lådan för trä. Se till att fynden inte glider ut genom maskorna. Härefter antecknas samma information på en minigrip-påse och i denna läggs en fyndlapp med en not att föremålet finns i PG 1000-lådan.

Alla numrerade och inmätta fynd från en och samma m²-ruta skall förvaras i kartong på särskild plats. När rutan är färdigundersökt förs kartongen till Uckleby eller Broby.

2. Fynd insamlade genom manuell frampreparering i Z-bestämda skikt.

Varje ruta undersöks normalt i metriska fyndskikt; dessa måste dock i förekommande fall anpassa till konstruktioner. Fyndskikten omfattar vertikalt 5 cm (i undantagsfall 10 cm); högsta och lägsta höjd avvägs och anges i meter med två decimalers noggrannhet.

Exempel på A-fynd: fragm. spån, avslag och avfall av flinta (utan slipspår, yt-, kant- och/eller bruksretuscher), sten (hela stenar, avslag och avfall med undantag för kvartsavslag), krukskärvor (keramikmassa) utan kärlprofil-element och/eller ornamentik, lerklining. Alltså, alla obearbetade eller endast primärt bearbetade (avfall/avslag) artefakter.

Exempel på E-fynd: brända och obrända djurben utan spår av bearbetning, träbitar, näver, bark samt enstaka kolbitar, hasselnötsskal och sädeskorn. Om något av dessa fyndslag förekommer i koncentrationer behandlas de som numrerade fynd (punkt 1) dvs. mäts in tredimensionellt och läggs i egen minigrippåse.

När skiktet är färdigundersökt stoppas alla fynd av samma slag i minigrippåsar. Gör sorteringen omsorgsfullt. Lägg i ifylld fyndlapp eller dymo-remsa. På plastpåsen anges följande information (exempel):

Ög. Alvastra 78-07-04	
X 226	Z 98.71 - 98.66 (ev. kontext)
Y 411	Bark

N.N. (utgrävarens namn)

Om ni är fler som gräver i samma ruta och skikt, se till att ni slutligen lägger fyndslaget i samma minigrippåse. Samtliga med skiktet hophörande påsar stoppas sedan i en större plastpåse eller plastbag vilken förses med information som ovan samt med tillägget Samlingspåse. Om flera samlingspåsar erfordras, numrera dem då 1,2,3 osv. Samlingspåsar skall så snart som möjligt föras över till Uckleby eller Broby.

3. Fynd insamlade genom vattensållning i Z-bestämda skikt.

Allt det jordmaterial som undersökts i m^2 -rutorna skall sållas. All jord från kulturlagret vattensållas. Sållningen sker kontinuerligt under utgrävningen av ett bestämt 5 eller 10 cm-skikt.

Vid torrsållning: använd så liten maskvidd som möjligt. Skaka sållet omsorgsfullt och undersök sedan systematiskt jordmassan. Pressa inte igenom denna. Fynden sorteras på de olika fyndslag som särskilts vid utgrävningen av m^2 -rutan och tillförs påsarna för dessa. Blanda aldrig jordmassor från olika skikt eller rutor.

Vid vattensållning: var lätt på handen, använd helst fingrarna för att lösa upp jordklumpar. Rensa noggrant bort så många rottrådar som möjligt, men undvik att samtidigt kasta små fynd som t.ex. sädeskorn och brända ben. Fynden skall efter sållningen inte sorteras utan torkas på därför avsedd torkställning. Se till att fynden inte blåser bort och att de är så torra som möjligt vid inpackningen. Lägg alla sållfynd från samma skikt i en minigrippåse och märk denna som ovan samt med tillägget Vattensållat material. Påsarna förvaras tillsammans med de från punkt 2 i samlingspåsen för skiktet.

M-fynden (människoben) behandlas på samma sätt som A- och E-fynden under punkt 1. Det innebär att de mäts in med tre koordinater och numreras. Om ett ben inte ligger horisontalt är det viktigt att såväl högsta som lägsta höjd avvägs. Alla människoben skall ritas in på plan eller sektion. I vissa fall upprättas en särskild plan för människo- och djurben. Vid insamlingen av benen skall bestämningarna föras in på planen (detta arbete utförs av Arne H.). M-fynden packas noggrant och tillförs de övriga inmätta, numrerade fynden.

Anvisningar för bildokumentation i plan och sektion/profil.

Principerna för plan- och sektionsritning i Alvastra påbyggnad skiljer sig inte mycket från de som utlärs under B-fältkursen; ritningarna sker vanligtvis i skala 1:10 på mm-rutad plastfilm eller konventionellt mm-papper. Några olikheter förekommer dock.

Planritning: Vid andra grävningar brukar ortogonal planritning ske med hjälp av två eller flera parallelliserade och horisonterade måttband eller -stavar, vilka är sträckta mellan m^2 -rutans fyra koordinatpunkter. Inmätningen av t.ex. en sten görs då med tumstock och lod; så många punkter som möjligt koordinatbestäms för att avbildningen skall bli metriskt korrekt.

I påbyggnaden är de fynd och konstruktioner som skall plandokumenteras av mycket varierande slag och förekommer i stora mängder. Arbetet skulle med metod som ovan bli alltför tidskrävande och dessutom är precisionen inte den bästa, då det är svårt att fixera skalorna. I stället används sk ritramar vilka är konstruerade på platsen. En ritram är $1 m^2$ stor (innermättet är 1 m i sida) och tillverkad av träläktar. Ytan är avdelad med nylonlinor i dm^2 -rutor. I vertikalled är linorna dubbla och befinner sig ca 3 cm från varandra.

Ritramen placeras över grävningrutan så att de fyra hörnens insidor överensstämmer med rutans koordinatpunkter. Ramen horisonteras med hjälp av vattenpass och tråklossar. Ritningen påbörjas lämpligen i ett hörn eller utefter någon av rutans sidor. Blicken måste vara riktad lodrätt mot den punkt på objektet som avritas. Det innebär att om man t.ex. ritar en 20 cm lång och 1 cm bred pinne är man tvungen att med blicken följa dennas begränsningslinje i takt med inritningen på planen. Referens för vertikalledet får man genom syftning mot objektets punkt via de två linorna som alltid måste vara ens. Var noga med att linorna inte är förskjutna genom att de häktat tag i varandra. På detta vis fortsätter man att systematiskt rita in alla rutans konstruktionsdetaljer och numrerade fynd. Fyndnumret skrivs i en enkel, ex: 5. Under varje planritning av en m^2 -ruta skrivs en summarisk fyndförteckning.

Inga lod eller tumstockar behöver användas. Komplicerade skaltransponeringar förekommer inte då ju $1 dm^2$ i rutan är $1 cm^2$ på planritningen.

När ritmomentet är avslutat skall alla dokumenterade detaljer avvägas och de absoluta höjdvärdena skrivs in på planen. Härtill används aquameter-tekniken.

Det är viktigt att såväl högsta som lägsta höjd avvägs på t.ex stenar; det är också viktigt att höjrelationen mellan dokumentationsytan och de därpå liggande föremålen klart framgår. Så många punkter som möjligt jämnt fördelade över ytan avvägs.

Obs! Använd alltid de symboler och färger som finns i den bifogade förteckningen. Skulle tillägg bli nödvändigt så ange dessa på planen.

Glöm inte att sätta ut koordinatpunkternas värden på planen. I mm-papprets "huvud" skall följande information vara antecknad (exempel):

N.N.	Ruta 226/411	Ög. Alvastra
	Översta fyndskiktet	78-07-04
	nivå 98.66 möh	Plan
		Skala 1:10

Sektionsritning: Det minsta antal sektioner som skall ritas är förutbestämt genom att varannan Y-koordinatlinje och var tredje X-koordinatlinje valts ut. Härtill kommer att sektioner alltid upprättas genom konstruktioner som t.ex härdar, även om dessa inte sammanfaller med någon av de förutbestämda koordinatlinjerna.

Sektioner av förstnämnda slag skall ritas ända uppifrån gräs- eller förnaskiktat och åtminstone ned till och med kulturlagret. Principen för ritningen är att alla fynd som påträffas vid schaktväggens renskärning ritas in på sektionen, även om de i verkligheten inte är synliga på en gång. Avvägning sker med hjälp av aquameter, som ju genast ger exakt höjd över havet. Samma regel gäller som vid planritning: glöm inte att sätta ut alla koordinatvärden (X,Y,Z) på ritningen och fyll i "huvudet" fullständigt. Använd symbolförteckningen!

Grävning för projicerad profil innebär att alla fynd (föremål eller ej) i en 25 cm bred remsa eller bank utmed en sektion inritas på denna. Fynden framgrävs och förtecknas i en särskild liggare (med Z-koordinat och X- eller Y-koordinat). Med hjälp av denna liggare ritas sektionen senare (ej på grävningsplatsen)

Fotografering

I pålbyggnaden används följande kameror och filmer: Yashica (6x6, S/v 120, Tri-X), Rolleiflex (d:o), Rolleicord (d:o) och Canon EF (24x36, Kodachrome och Agfa CT-18). Till 6x6 kamerorna måste ibland en separat ljusmätare användas. Instruktion om handhavandet av de olika kamerorna liksom all teknisk

utrustning iövrigt kommer att äga rum på platsen. Några påpekanden är emellertid viktiga:

1. Till varje kamera hör en fotobok i vilken alla exponeringar måste protokollföras parallellt med arbetet.
2. Fotografering måste alltid ske i samband med att en plan eller en sektion upprättas; även fynd in situ skall fotograferas. Överhuvudtaget är det en bar regel att fotografera så mycket som möjligt. Principerna för tornfotograferingen kommer också att genomgå på platsen.
3. När en film är slut måste numret och schaktbeteckningen antecknas på rullen och då filmen anländer från framkallningen skall de svart-vita negativerna klippas och sättas in i den pärm som hör till ifrågavarande schakt; detsamma gäller diabilderna.

Anvisningar för insamling av prov.

Följande prov samlas kontinuerligt (efter ritning och fotografering av resp. nivå) in under utgrävningen.

1. Jordprov (JP) för subfossilanalys
2. Härdprov (HP)
3. Träprov (TP)
4. ^{14}C -prov (C)
5. Dendrokronologiprov (DP)

1. Jordprov (JP).

Dessa prov samlas in efter ett stelt och ett böjligt system. Det stela systemet innebär att ett jordprov tages från skärningspunkten mellan de X- och Y-koordinatlinjer för vilka sektionsritningar alltid upprättas. Antalet provtagningspunkter är således på förhand begränsat. På varje punkt tas normalt prov i en serie som tillsammans normalt omfattar en pelare från markytan till kulturlagrets botten. Ett prov förvaras i en speciall plastburk som rymmer ca 1 dm^3 eller ca 1 kg (ca 13,5 cm hög och 9 cm i sida). Burkarna har tre olika färger: röd för schakt V, gul för schakt M och grön för schakt Ö. Vid provtagningen skärs en "kub" ut i skiktet (utan att ev. konstruktion skadas) vilken är något mindre i höjd och sidor än burken. Denna trycks ned vertikalt över den utskurna "kuben", eller den lossas först och stoppas ned i burken för hand. Viktigt! den övre nivån för provet måste avvägas före insamlingen; lägsta nivån avvägs efteråt. Burken förses med en självhäftande etikett på vilken provets nummer, ordning och höjder antecknas; ange med en pil vad som är upp och ned.

Exempel:

JP 19:1	98.85
(ej fyndf. skikt)	98.72

För det stela systemet finns en speciell plan på vilken ett insamlat prov skall markeras med en koncentrisk cirkel runt provnummret. Provet skall även förtecknas i den "provbok" som hör till varje schakt; här skall även koordinaterna införas.

Det böjliga systemet syftar till att täcka de fyndsammanhang som faller utanför det stela systemet. Här finns således möjligheten att samla in data för test av på förhand formulerade hypoteser; de kan exempelvis gälla beredningen av föda inom lokalen. Prov samlas då in systematiskt i olika kontexter, t.ex. vid två angränsande härdar, mellan dessa och i anslutning till andra konstruktioner. Prov av denna typ samlas in som ovan; man kan dock använda burkar av annan typ en föregående. För att särskilja dessa prov och de från det stela systemet, anges gällande schaktbeteckning (V,M,Ö) på etiketten; dessutom numreras provet med romerska siffror. Exempel:

JPV II	98.62
	98.52

Härdprov (HP).

Dessa prov samlas in i eller vid olika typer av härdar; de kan bestå av kol, sot, aska, lera i varierande proportioner. Samma förfarande gäller som ovan. Schaktbeteckningen skall tilläggas efter HP (ex. HPV, HPM, HPÖ). Numrering med arabiska siffror.

Träprov (TP).

Träprov samlas in för vedartsbestämning av såväl vertikala som horisontella träkonstruktioner, men också för att särskilja grenar/kvistar och rötter. Proven får inte vara mindre än ca 3x1 cm. De läggs ett och ett i minigrippåsar. När ett prov är taget skall det markeras på konstruktionsplanen för rutan och införs i "provboken" med angivande av x-, y- och Z-koordinater. Även i detta fall skall schaktbeteckningen anges efter TP. Numrering med arabiska siffror.

¹⁴C-prov (C).

Principen och tekniken för insamling av dessa prov meddelas på platsen. En viktig regel är att proven bör tagas i en sluten kontext, t.ex. från stockar som ligger direkt under en härd, från större koncentrationer av sädeskorn som ligger intill en härd på ett stockgolv eller från en kolkoncentration i en härd.

¹⁴C-prov kan bestå av (prioriteringsordning):

1. sädeskorn
2. hasselnötsskal
3. äpplen
4. fnöskesvampar

- 5. stockar/pålar
- 6. obrända djurben/människoben
- 7. kolbitar
- 8. sot

Men det är alltså fyndsammanhanget som avgör vilka prov som är lämpliga att samla in (studera Olsson 1975, 1977 och Welinder 1977).

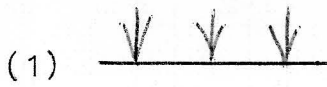
Dendrokronologiprov (DP).

Principen och tekniken för insamling av dessa prov kommer också att meddelas på platsen. I de allra flesta fall är det en person som svarar för all provtagning under ledning av Thomas B.

Sammanfattning: Kom ihåg att data för alla typer av prov skall införas under resp. rubrik i "provboken" som hör till schaktet. Var noga med att särskilja jordprov från det stela och det böjliga systemet. Glöm inte X-, Y- och Z-koordinaterna (gäller alla prov). Markera varje taget prov på konstruktionsplanen för gällande ruta; jordprov i det stela systemet skall markeras på den speciella planen med koncentriska cirklar runt nummret. Blanda inte ihop förpackningar från olika schakt.

SEKTION

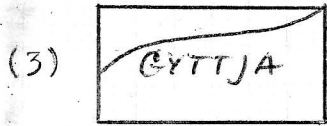
PLAN

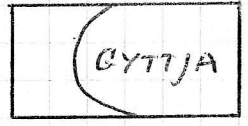
Karkepta

Toru

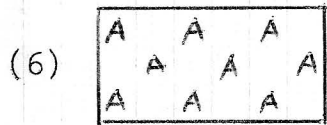
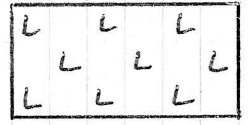
Gyttja

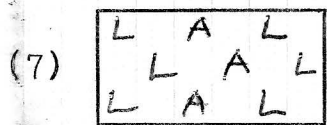
Recent stöving

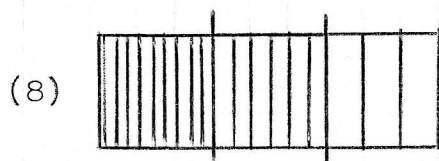
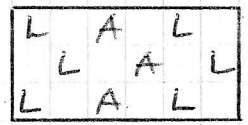
Lera

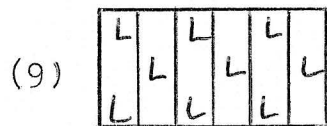
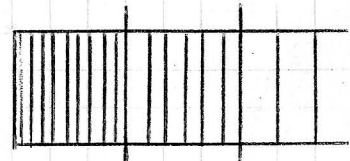
Aska

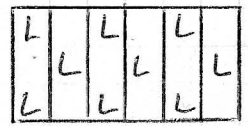
Aska / lera blandat

Sotst, olika stäta

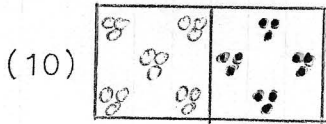

Sotst lerlager

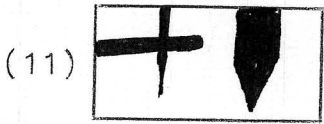
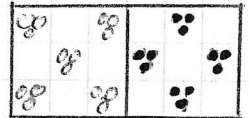

SEKTION

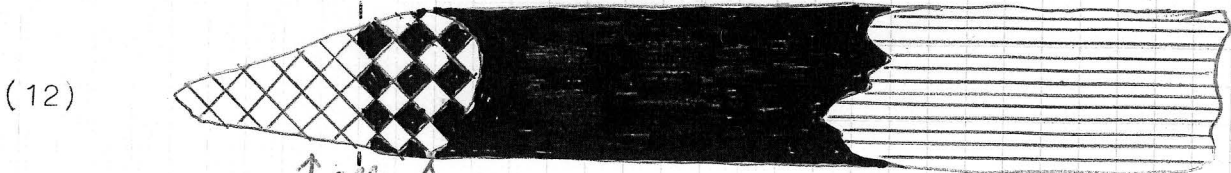
PLAN

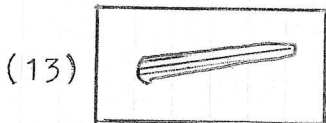
Hasselnötsskal
obrända / brända

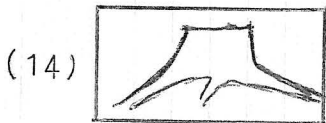
Trä (utan bark
eller kolvning)

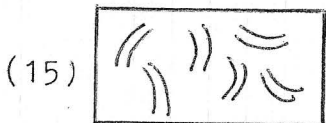
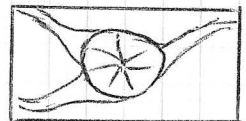
↑ eller ↑
Trä: kolat obränt med bark

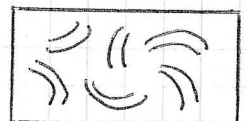
Bark

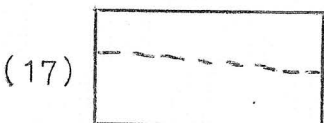
Stubbe

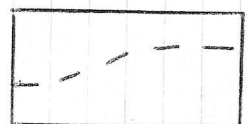
(Sjyubol fr) Komplet lager
av pinuar

Träkol

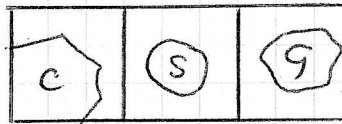
Gräns fr frägnis,
skoleolager eller skenand

SEKTION

PLAN

(18) Kalksten, sandsten, ammansten

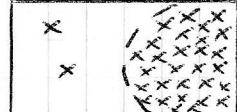
(19) Keramik

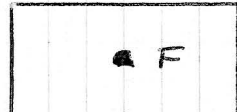
(20) Obränt ben

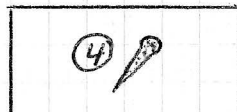
(21) Brända ben
Lager av brända ben

(22) Flinta

(23) Foremsl

②⑧ Spår av flinta

④ Busspek

Färger använda för planer och profiler
påbörjade 1978

	Obänt ben
	Fläta
	Brick
	Keramik
eller	Kol
eller	Trä
	Kalksten
	Sandsten
	Granit eller annan sten
	Bränt ben